

Дайджест

Правові виклики пов'язані з відправленням правосуддя у Харківському регіоні

Харківська Регіональна рада з питань реформи
правосуддя

вересень 2020

THIS PROJECT IS FUNDED BY
THE EUROPEAN UNION

EXPERTISE
FRANCE

PRAVO-JUSTICE

Публікація підготовлена в рамках Проєкту ЄС «Право-Justice» за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключною відповідальністю Харківської Регіональної ради з питань реформи правосуддя і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.

Восени 2018 року Проєкт ЄС «Право-Justice» розпочав активну роботу в регіонах у рамках підтримки реалізації реформ у сфері правосуддя на місцях. Зокрема, у листопаді 2018 року у м. Харкові було створено **Харківську Регіональну раду реформ правосуддя** для втілення реформи «знизу-вгору» через донесення специфічних для регіону викликів і варіантів їх вирішення до центральних органів та організацію більш якісного обміну інформацією щодо реформ правосуддя з центру в регіони та на міжрегіональному рівні. Рада покликана визначати проблемні питання, що виникають в процесі судової реформи та готувати узагальнені пропозиції щодо їх вирішення. Робота Регіональної ради має стати надійною основою для налагодження постійного фахового діалогу між регіонами і центром. На сьогодні Регіональні ради реформ правосуддя функціонують у шести регіонах України.

Ці напруження щодо проблемних питань у правничій сфері під час карантину підготували члени Харківської Регіональної ради реформ правосуддя.

1. Правосуддя в умовах карантину.

Проблема: відсутність уніфікованого підходу для забезпечення доступу осіб до правосуддя в умовах карантину в судах Харківського регіону. Вища рада правосуддя ухвалила рішення «Про доступ до правосуддя в умовах пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» 26 березня. У вказаному рішенні було визначено основні рекомендації судам України щодо роботи під час карантину та запроваджено особливий режим роботи судів у цей період.

Такий режим по-різному втілювався як в судах різних юрисдикцій, так і в судах однієї юрисдикції. Наприклад, суди загальної юрисдикції, що є найбільш чисельними у Харківській області, на початку епідемії повністю припинили відправляти правосуддя у цивільних справах та у справах про адміністративні правопорушення, а кримінальні справи розглядалися з обмеженнями. Відправлення правосуддя у кримінальних справах, особливо на початку епідемії, здійснювалося із врахування стадії розгляду справи та перебування обвинуваченого у місцях несвободи. Не розглядалися кримінальні справи, в яких до підозрюваного або обвинуваченого не застосовувалася міра запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою. Ця ситуація повністю змінилася до серпня 2020 року; наразі немає проблем з відправлення правосуддя у будь-яких справах.

Натомість, суди господарської та адміністративної юрисдикції з самого початку карантину одразу запровадили більш жорсткі заходи для доступу до правосуддя. Учасникам справ одразу було заборонено відвідувати приміщення судів

Вища рада правосуддя у подальшому не розробила та не довела до відома судів уточнені правила доступу до правосуддя в умовах пандемії гострої респіраторної хвороби COVID-19 з урахування поділу України на різні зони карантину.

Варіант вирішення: Розробка рекомендацій Вищою радою правосуддя судам різних юрисдикцій з урахуванням обмежень, що застосовуються до того чи іншого населеного пункту в певній зоні карантину.

Проблема: «кадровий голод» в окремих судах загальної юрисдикції регіону, що призводить до порушення процесуальних строків розгляду справ, збільшення навантаження на суддів та відповідно може вплинути на якість правосуддя та рівень довіри до суду. Харківська область - третя за кількістю населення в Україні. Станом на 1 грудня 2019 року в нашій області проживає 2,795 мільйонів чоловік. Система судів цивільної юрисдикції включає в себе: 9 районних у місті Харкові судів: Держинський, Жовтневий, Київський, Комінтернівський, Ленінський, Московський, Орджонікідзевський, Фрунзенський, Червонозаводський; 2 міських суди: міста Люботин та міста Чугуїв; 4 міськрайонні суди: Ізюмський, Куп'янський, Лозівський, Первомайський; 22 районних суди: Балаклійський, Барвінківський, Близнюківський, Богодухівський, Борівський, Валківський, Великобурлуцький, Вовчанський, Дворічанський, Дерчачівський, Зачепилівський, Зміївський, Золочівський, Кегічівський, Коломацький, Красноградський, Краснокутський, Нововодолазький, Печенізький, Сахновщинський, Харківський, Шевченківський. Загалом в Харківській області 37 судів першої інстанції загальної юрисдикції та лише один суд апеляційної інстанції – Харківський апеляційний суд.

Натомість, у судах господарської та адміністративної юрисдикції ситуація щодо дотримання строків розгляду справ краща.

Варіант вирішення: рекомендувати Вищій раді правосуддя продовжити практику тимчасового відрядження суддів до судів, у яких критично низька кількість суддів або в яких підвищене навантаження. Наприклад, таким судом у місті Харкові є Червонозаводський районний суд міста Харкова. Враховуючи строки розгляду справ у судах загальної юрисдикції, необхідно збільшити строк для відрядження суддів. Рекомендувати Вищій раді правосуддя ініціювати внесення змін до законодавства щодо можливості визначення альтернативної територіальної підсудності щодо розгляду справ судами загальної юрисдикції.

Проблема: використання системи «Електронний суд». В умовах карантину зазначена підсистема Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи гарантує своєчасність отримання документів у справах та забезпечує відсутність фізичного контакту між учасниками процесу та судом. Загалом, слід зазначити, що користувачі системи Електронний суд стикаються зі складнощами при користуванні цим програмним комплексом.

Тимчасово, в умовах пандемії суди почали приймати та реєструвати документи від учасників справи, що надіслані на офіційну електронну адресу та підписані електронно-цифровим підписом.

Варіант вирішення: розробка навчальних матеріалів для нових користувачів системи «Електронний суд». Розробка навчального курсу для користувачів системи, робота з радою адвокатів регіону, системою безоплатної правової допомоги, проєктами міжнародної технічної допомоги та іншими неурядовими організаціями.

2. [Адвокатська діяльність та юридичний бізнес](#)

Проблема: пандемія вплинула на роботу адвокатів регіону в цілому. Зменшилася кількість клієнтів, суди не здійснювали відправлення правосуддя протягом певного часу, змінився підхід до організації роботи державних органів та органів місцевого самоврядування.

В умовах пандемії не всі державні органи та посадові особи були готові працювати у дистанційному режимі. Зокрема, адвокати широко використовували можливості листування електронною поштою. Не всі державні органи та органи місцевого самоврядування налаштували роботу канцелярії для своєчасної реєстрації та обробки вхідної кореспонденції, що була надіслана на електронну пошту.

Варіант вирішення: Потрібно активізувати роботу із підключення органів державної влади та місцевого самоврядування до системи «Трембіта».

Необхідно розробити електронний кабінет адвоката з можливістю підключення до доступних державних сервісів. Усе листування може відбуватися через електронний кабінет з використанням електронно-цифрового підпису. На сьогодні така робота не ведеться. До прикладу, йде розробка електронного кабінету арбітражного керуючого, нотаріуса та приватного виконавця.

Саме адвокат є кваліфікованим надавачем послуг. На отримання необхідної інформації адвокат витрачає багато робочого часу, а як наслідок суд у подальшому вимушений витребувати необхідну інформацію у конкретних справах. Відсутність своєчасно отриманих документів на практиці призводить до більш тривалого розгляду справи.

Проблема: загалом, проблеми роботи юридичних компаній майже не відрізняються від проблем підприємств Харківської області. Внаслідок карантину були порушені нормальні технологічні цикли підприємств, виникли логістичні проблеми, проблеми з платоспроможністю деяких компаній. Чимало

компаній скористалися правом на надання відпусток без збереження заробітної плати своїм робітникам. Загалом, така ситуація вплинула на роботу юридичного бізнесу. Частині співробітників компанії надали відпустки, в тому числі без збереження заробітної плати, запроваджено дистанційний режим роботи.

Юридичні компанії не отримали жодної державної допомоги. Не існує жодної підтримки для юристів від органів державної влади на місцях та органів місцевого самоврядування на місцевому рівні.

Відсутні прозорі умови закупівлі юридичних послуг органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями Харківської області.

Варіант вирішення: розроблення регіональних програм залучення юридичних компаній для надання кваліфікованих послуг органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам.

Запровадження відкритих конкурсних процедур закупівлі юридичних послуг без обмеження суми таких закупівель. Відкриті умови сприятимуть здоровій конкуренції на ринку юридичних послуг та забезпечать підтримку юридичних компаній в умовах карантину.

3. Державні та приватні виконавці

Проблема: запровадження карантинних заходів призвело до припинення особистого прийому громадян державними та приватними виконавцями. Також державним виконавцям заборонено здійснювати виїзд за місцем проживання боржника та здійснювати виконання судових рішень про примусове виселення із житла. Для подачі документів у Державній виконавчій службі передбачені спеціальні урни. У зв'язку з цим обмежуються права сторін виконавчого провадження на ознайомлення з матеріалами виконавчого провадження, контроль дій виконавця. В автоматизованій системі виконавчих проваджень розміщуються виключно постанови виконавця. З іншими матеріалами виконавчого провадження неможливо ознайомитись дистанційно.

Варіант вирішення: надати можливість сторонам ознайомлюватись з матеріалами виконавчого провадження шляхом направлення скан-копій матеріалів на електронну пошту або іншим зручним способом, передбачити технічну можливість та обов'язок виконавця завантажувати скан-копії матеріалів виконавчого провадження до автоматизованої системи виконавчих проваджень, забезпечити можливість особистого прийому державним виконавцем сторін виконавчого провадження у невідкладних випадках з окремих категорій справ (наприклад, стягнення аліментів), якщо немає можливості провести прийом дистанційно.

4. Діяльність арбітражних керуючих в умовах карантину

Проблема: зміна формату діяльності арбітражних керуючих, форми взаємодії з боржниками, кредиторами та судом. У зв'язку з запровадженням карантинних заходів, у тому числі ускладненням пересування між населеними пунктами, забезпеченням безпеки для учасників процедури, очні зустрічі були зупинені або переведені у дистанційний режим, що не завжди дає необхідний результат.

Варіант вирішення: формування методичних рекомендацій щодо здійснення діяльності під час пандемії для органів самоврядування арбітражних керуючих.

Нотаріальні послуги

Проблема: зміна формату нотаріальної діяльності та обмеження доступу до нотаріальних послуг, особливо, якщо така послуга термінова. Зменшився попит на послуги нотаріусів через зупинення або припинення діяльності фізичних та юридичних осіб. Відповідно до Роз'яснення Міністерства юстиції з приводу особливостей надання нотаріальних послуг нотаріусам рекомендовано вчиняти лише невідкладні нотаріальні дії, що обмежує доступ до нотаріальних послуг, які не є невідкладними, але при цьому клієнт відчуває потребу у їх швидкому одержанні.

Варіант вирішення: розширення форм та методів дистанційної комунікації з користувачами нотаріальних послуг (прийом заяв поштою, комунікація з клієнтами дистанційно, по телефону та через інші засоби зв'язку). Прийом осіб та вчинення нотаріальних дій за чітко визначеним та оприлюдненим графіком із суворим дотриманням карантинних обмежень.